

Igitabo cya Daniyeli - Umubare wa Mirongo Itatu n'Ibiri

Ihishurwa rya Daniyeli: Urugendo rw'Ubuhanuzi runyura mu Mateka y'Isi n'Imanza z'Imana

Jeff Pippenger
2023-12-29

Ibice bitandatu bya mbere by'igitabo cya Daniyeli bihagarariye amateka y'inyamaswa yo ku butaka yo mu Ibyahishuwe 13. Leta Zunze Ubumwe z'Amerika (inyamaswa yo ku butaka), zatangiye nk'ubwami bwa gatandatu bw'ubuhanuzi bwo muri Bibiliya mu 1798, igihe ubupapa (inyamaswa yo mu nyanja yo mu Ibyahishuwe 13) bwakiraga igikomere cyica cy'ubuhanuzi, maze burangiza ingoma yabwo nk'ubwami bwa gatanu bw'ubuhanuzi bwo muri Bibiliya.

Amateka y'inyamaswa yo mu isi ni amateka y'umuburo werekeye ukwegera kw'imanza z'Imana. Mu itangiriro ry'amateka y'inyamaswa yo mu isi, urubanza rw'iperereza rw'Imana rwatangiyeye, kandi ku iherezo ry'inyamaswa yo mu isi urubanza rw'ikorwa rw'Imana ruratangira. Umuburo werekeye ukwegera k'urubanza rw'iperereza rw'Imana, mu ntangiriro, wagereranyijwe n'ubutumwa bw'umumarayika wa mbere bwo mu Ibyahishuwe igice cya cumi na kane, bwageze mu "gihe cy'imperuka" mu 1798. Umuburo werekeye ukwegera k'urubanza rw'ikorwa rw'Imana, ku iherezo, ugereranywa n'ubutumwa bw'abamarayika batatu bwo mu Ibyahishuwe igice cya cumi na kane, bwageze mu "gihe cy'imperuka" mu 1989.

Muri buri "gihe cy'imperuka" kimwe, igice kimwe cy'igitabo cya Daniyeli kirafungurwa. Mu mateka y'itangiriro y'inyamaswa yo ku isi, mu 1798, ibice bya karindwi, umunani n'icya cyenda bya Daniyeli byarafunguwe. Ibyo bice bigaragazwa nk'iyerekwa ry'Uruzi rwa Ulai. Mu mateka y'iherezo y'inyamaswa yo ku isi, mu 1989, ibice bya cumi, icya cumi na kimwe n'icya cumi na kabiri bya Daniyeli byarafunguwe. Ibyo bice bigaragazwa nk'iyerekwa ry'Uruzi rwa Hidekeli. Igihe cyose igitabo cya Daniyeli gifunguwe, hariho inzira y'ikigeragezo y'intambwe eshatu izanirwa urubyarwo ruba ruriho icyo gihe.

Arambwira ati: "Genda, Daniyeli; kuko ayo magambo afunzwe kandi ashyizweho ikimenyetso kugeza mu gihe cy'imperuka. Benshi bazezwa, bazatunganywa, kandi bazageragezwa; ariko abanyabyaha bazakomeza gukora ibyaha; kandi nta n'umwe wo mu banyabyaha uzasobanukirwa; ariko abanyabwenge bo bazasobanukirwa." Daniyeli 12:9, 10.

Uburyo bw'igerageza bw'intambwe eshatu bushingiye ku miterere y'ijambo ry'Igiheburayo risobanurwa ngo "ukuri," ryaremwe rihujwe n'inyuguti ya mbere, iya cumi na gatatu, n'iya nyuma z'inyuguti z'Igiheburayo. Iryo jambo ry'Igiheburayo rihagarariye kandi rifite imbaraga y'irema y'Imana. Ukuri kose kw'ubuhanuzi kwubatswe kuri iryo jambo, nk'uko n'uburyo bw'igerageza bw'intambwe eshatu buri muri Daniyeli igice cya cumi na kabiri bwubatswe kuri ryo. Iryo jambo ntirerekana gusa imbaraga y'irema y'Imana, ahubwo rinagaragaza Yesu Kristo, ari we Kuri, kandi akaba ari na we Mbere n'Iherezo, nk'uko bigaragazwa n'inyuguti ya mbere n'iya nyuma

z'inyuguti z'Igiheburayo.

Amateka y'itangiriro y'inyamaswa yo ku isi, ubwo umuburo w'uko urubanza rw'igenzura rwari rwegereje wagezaga mu gihe cy'imperuka mu mwaka wa 1798, agaragazwa n'umumarayika wa mbere wo mu Ibyahishuwe cumi na bine. Ubutumwa bw'umumarayika wa mbere bwo mu gice cya cumi na kane cy'Ibyahishuwe bukubiyemo buri ntambwe muri eshatu, ari zo kuri, kandi zigereranya uburyo bwo kugerageza bw'intambwe eshatu bwahuye n'icyo gihe, igihe umumarayika wa mbere yazaga mu mwaka wa 1798.

Nuko mbona undi mumalayika aguruka aringaniye mu kirere, afite ubutumwa bwiza bw'iteka ryose bwo kubwirwa abatuye isi, n'ishyanga ryose, n'umuryango wose, n'ururimi rwose, n'abantu bose, avuga n'ijwi rirenga ati: Nimutinye Imana, kandi muyihimbaze; kuko igihe cy'urubanza rwayo kigeze; kandi muramye Iyaremye ijuru n'isi n'inyanja n'amasoko y'amazi. Ibyahishuwe 14:6, 7.

Amateka asoza y'inyamaswa yo ku isi, igihe umuburo w'ukwegera kw'urubanza nyir'izina wageraga mu gihe cy'imperuka mu mwaka wa 1989, agereranywa n'abamarayika batatu bo mu Byahishuwe igice cya cumi na kane. Abo bamarayika batatu bo mu Byahishuwe 14 bagereranya intambwe eshatu, ari zo kuri, kandi abo bamarayika batatu bagereranya uburyo bw'ibigeragezo by'intambwe eshatu byahanganye n'igisekuru cyariho igihe marayika wa gatatu yageraga mu mwaka wa 1989.

Nuko mbona undi mumarayika aguruka hagati mu kirere, afite ubutumwa bwiza bw'iteka ryose bwo kubwiriza abatuye isi, n'amahanga yose, n'imiryango yose, n'indimi zose, n'amoko yose, avuga n'ijwi rirenga ati: Nimutinye Imana, kandi muyihimbaze; kuko igihe cy'urubanza rwayo kigeze; kandi musenge Iyaremye ijuru n'isi n'inyanja n'amasoko y'amazi. Hanyuma undi mumarayika wa kabiri arakurikiraho, avuga ati: Babuloni iraguye, iraguye, wa murwa munini, kuko yahaye amahanga yose kunywa ku nzoga y'uburakari bw'ubusambanyi bwayo. Undi mumarayika wa gatatu arabakurikiraho, avuga n'ijwi rirenga ati: Nihagira umuntu usenga ya nyamaswa n'igishushanyo cyayo, kandi akakira ikimenyetso cyayo mu gahanga ke cyangwa mu kuboko kwe, na we azanywa ku nzoga y'umujinya w'Imana, isutswe itavanzemo ikindi mu gikombe cy'uburakari bwayo; kandi azababazwa n'umuriro n'amazuku imbere y'abamarayika bera n'imbere y'Umwana w'Intama. Umwotsi w'imibabaro yabo uzamuka iteka ryose; kandi abasenga ya nyamaswa n'igishushanyo cyayo, n'ukakira ikimenyetso cy'izina ryayo wese, ntibazagira uburuhukiro ku manywa na nijoro. Aha ni ho kwihangana kw'abera kugaragarira: aha ni ho hari abitondera amategeko y'Imana n'ukwizera kwa Yesu. Ibyahishuwe 14:6-12.

Igitabo cya Daniyeli gishingiye ku butumwa bw'abamarayika batatu. Iryo shingiro ni intambwe eshatu z'ijambo ry'Igiheburayo risobanura "ukuri", kandi ni n'umuhamirizo w'isuzuma rigenda mu ntambwe eshatu rihura na zo; ariko uwo muhigurano w'isuzuma uragaragarira ku murongo w'amateka y'inyamaswa yo ku isi yo mu Ibyahishuwe igice cya cumi na gatatu (Leta Zunze Ubumwe z'Amerika), kandi no ku murongo w'amateka y'amahembe abiri y'iyonyamaswa yo ku isi (Repubulikanisimu n'Ubuporotesitanti). Amateka ya Leta Zunze Ubumwe z'Amerika, atangirira mu 1798 agakomeza kugeza ku itegeko ryo ku Cyumweru rigiye kuza vuba, ni yo gihe

kimwe cy'amateka Itorero ry'Abadiventisiti b'Umunsi wa Karindwi ribamo. Ni cyo gituma igitabo cya Daniyeli na cyo kirimo imiterere igaragaza amateka y'Ubwadiventisiti, atangirira mu 1798 agakomeza kugeza ku itegeko ryo ku Cyumweru rigiye kuza vuba. Bityo, igitabo cya Daniyeli kigaragaza amateka y'ubuhanuzi amwe n'ayahagarariwe mu gitabo cy'Ibyahishuwe, kandi muri uko kubikora kigatanga umuhamya wa mbere uzana ku butungane ubutumwa bw'umuhamya wa kabiri. Ugutungana kw'ibyo bitabo byombi gusohozwa n'ikimenyetso kimwe cy'ubuhanuzi cyariho mu isano riri hagati y'Isezerano rya Kera n'Isezerano Rishya.

“Amateka y'ubuzima, urupfu, n'izuka bya Yesu, nk'ay'Umwana w'Imana, ntashobora kwemezwa mu buryo bwuzuye hatariho igihamya gikubiye mu Isezerano rya Kera. Kristo ahishurwa mu Isezerano rya Kera mu buryo bugaragara nk'uko ahishurwa no mu Isezerano Rishya. Rimwe rihamya iby'Umukiza wagombaga kuza, naho irindi rigahamya iby'Umukiza wamazwe kuza nk'uko byari byarahanuwe n'abahanuzi. Kugira ngo umugambi wo gucungura usobanuke neza, Ibyanditswe by'Isezerano rya Kera bigomba gusobanurwa no gusobanukirwa mu buryo bwimbitse. Ni umucyo w'icyubahiro uva mu mateka y'ubuhanuzi yo mu gihe cyahise utuma ubuzima bwa Kristo n'inyigisho z'Isezerano Rishya bigaragara mu busobanuro no mu bwiza. Ibitangaza bya Yesu ni gihamya y'ubumana bwe; ariko ibihamya bikomeye kurushaho by'uko ari Umucunguzi w'isi biboneka mu buhanuzi bw'Isezerano rya Kera bugereranyijwe n'amateka y'Isezerano Rishya. Yesu yabwiye Abayahudi ati: 'Mushakashake mu Byanditswe, kuko mwibwira ko ari byo bibahesha ubugingo buhoraho; kandi ni byo bimpamya.' Icyo gihe nta bindi Byanditswe byariho uretse iby'Isezerano rya Kera; bityo rero, itegeko ry'Umukiza rirumvikana neza.” Spirit of Prophecy, volume 3, 211.

“Amateka y'ubuzima, urupfu, n'umuzuko bya Yesu,” ni incamake y'umurimo wa Kristo ku bw'inyokomuntu, kandi ahamya intambwe eshatu; kandi izo ntambwe eshatu ni zo “ukuri.” Ijambo ry'Igiheburayo risobanura “ukuri” rihagarariye Yesu, ari we wa mbere kandi ari we wa nyuma, intangiriro n'iherezo, na Alfa na Omega; kandi iryo jambo ubwaryo rigizwe n'inyuguti za mbere n'iza nyuma zigaragaza ikintu kimwe, kuko nk'uko Alfa na Omega bimeze, Yesu agaragaza iherezo ry'ikintu hamwe n'intangiriro yacyo. Ubuzima bwa Kristo, urupfu rwe n'umuzuko we ni ukuri, kuko, mu bindi, bigaragazwa n'intambwe eshatu, kandi intambwe ya mbere n'iza nyuma zombi ni “ubuzima,” kuko “ubuzima” n'“umuzuko” byombi ari “ubuzima.” Inyuguti yo hagati muri iryo jambo ry'Igiheburayo ni inyuguti ya cumi na gatatu y'inyuguti z'urutonde, kandi cumi na gatatu ni ikimenyetso cyo kwigomeka; kandi urupfu rwa Kristo rwatwe no kwigomeka kwa Satani n'abahungu ba Adamu, bifatanyije na we muri uko kwigomeka.

Gusobanukirwa kw'Ibyahishuwe bya Yesu Kristo mu gitabo cy'Ibyahishuwe gukurwaho ikimenyetso mbere gato y'iherezo ry'igihe cy'igeragezwa cy'abantu, kandi kimwe mu bintu by'ingenzi by'ukuri bikurwaho ikimenyetso muri icyo gihe ni uko Kristo ari “ukuri,” Alfa na Omega, ushyira umukono we nk'Alfa na Omega ku kuri yashyizeho ngo kubeho mu Ijambo rye. Igihe Mushiki wacu White yandikaga ati: “Amateka y'ubugingo, urupfu, n'izuka bya Yesu, nk'ayo by'Umwana w'Imana, ntashobora kugaragazwa byuzuye hatariho ibihamya bikubiye mu Isezerano rya Kera. Kristo ahishurwa mu Isezerano rya Kera mu buryo busobanutse neza nk'uko ahishurwa mu Rishya,” yemeza, ku bazabibona, ko ubutumwa bw'abamarayika batatu bwo mu Byahishuwe igice cya cumi na kane (nabwo bwubatswe ku ntambwe uko ari eshatu zimwe, ari zo “ubugingo,

urupfu n'izuka”), “budashobora kugaragazwa byuzuye hatariho ibihamya bikubiye” mu gitabo cya Daniyeli.

Arimo kandi arerekana ko igitabo cya Daniyeli gihamya Babuloni “izaza”, mu gihe igitabo cy'Ibyahishuwe gihamya Babuloni “yaje” mu buryo bwari bwavuzwe n'igitabo cya Daniyeli. Byongeye kandi, iyo nyigisho igaragaza ko “kugira ngo umuntu asobanukirwe neza” igitabo cy'Ibyahishuwe, igitabo cya Daniyeli “gikwiriye kubanza gusobanurwa byimbitse”, kuko “ari umucyo w'ikuzo” uva mu gitabo cya Daniyeli “ugaragaza neza kandi mu bwiza ubuzima bwa Kristo n'inyigisho” zo mu gitabo cy'Ibyahishuwe.

Amagambo ye ashobora kandi gusobanurwa agaragaza ko “ibitangaza bya Yesu” bigaragazwa mu gitabo cy'Ibyahishuwe ari “ikimenyetso cy'ubumana bwe; ariko ibihamya bikomeye kurushaho by'uko ari Umucunguzi w'isi biboneka” igihe ubuhanuzi bwo mu gitabo cya Daniyeli “bugereranyijwe n'amateka” yo mu gitabo cy'Ibyahishuwe. Byongeye kandi, bishobora kumenyekana ko igihe “Yesu yabwiraga Abayuda ati, ‘Mushakashake Ibyanditswe; kuko ari byo mutekerezamo ko mufite ubugingo bw'iteka, kandi ni byo bimpamya,’” ko ku Bayuda bo mu buryo bw'umwuka b'iki gihe, igitabo cya Daniyeli ari cyo gihamya Ibyahishuwe bya Yesu Kristo, kandi ko ubwo buhishurirwa bukurwaho ikimenyetso mbere gato y'iherezo ry'igihe cy'imbabazi ari ho ubugingo bw'iteka buboneka.

Igitabo cya Daniyeli kigaragaza ukuri k'ubuhanuzi kugezwa ku gutungana mu gitabo cy'Ibyahishuwe. Cyubatswe ku ntambwe eshatu zigereranywa n'ijambo ry'Igiheburayo risobanura “ukuri”; bityo igitabo ubwacyo kikaba kigereranya ikigeragezo cy'igihe cy'abazabaho ubwo ibyo bintu bizaba bifunguwe kandi bigahishurwa. Yesu ubwe, nk'Alufa na Omega, ashimangirwa mu buryo butaziguye mu magambo ya mbere cyane no mu gice cya mbere cy'igitabo cy'Ibyahishuwe. Izi nyandiko na zo zagaragaje ko Daniyeli igice cya mbere gifite imiterere imwe y'ubuhanuzi n'ibiranga ubutumwa bw'umumarayika wa mbere bwo mu Byahishuwe igice cya cumi na kane.

Ubutumwa bw'umumarayika wa mbere n'igice cya mbere cya Daniyeli, byombi byerekana gahunda y'ibigeragezo by'intambwe eshatu ari yo kimenyetso kiranga Alufa na Omega. icyo gice gitangirana n'uko Babuloni nyakuri itsinda Yuda nyakuri, kandi icyo gitabo kigana ku ntambara ya nyuma iri hagati ya Babuloni na Yuda, igaragazwa mu mirongo itandatu ya nyuma y'igice cya cumi na kimwe cya Daniyeli. Muri iyo mirongo, Babuloni ya mwuka itsindwa na Yuda ya mwuka, nk'uko Mikayeli ahaguruka maze igihe cy'igeragezwa cy'abantu kigasoza. Iyo mirongo igereranya iherezo ry'amateka ya gihanuzi y'intambara iri hagati ya Babuloni na Yuda. Muri iyo mirongo, gukira kw'igikomere cyica kuragaragazwa.

Imirongo isobanura gukira kw'igikomere cyica itangirana n'umurongo wa mirongo ine wa Daniyeli cumi n'umwe, utangirana n'amagambo ngo: “No mu gihe cy'imperuka.” “Igihe cy'imperuka” kivugwa muri uwo murongo gihagarariye umwaka wa 1798, igihe ubupapa bwakomerekezwe igikomere cyica. Hanyuma iyo mirongo ivuga inkuru y'ukuntu icyo gikomere cyica gikira, uko ubupapa buneshya, ubwa mbere umwanzi wabwo, umwami w'ikusi (Leta Zunze Ubumwe z'Abasoviyeti), ubwa kabiri umufatanyabikorwa wabwo, igihugu cy'ikuzo (Leta Zunze Ubumwe za Amerika), ubwa gatatu uwo bwibasira, Egiputa (Umuryango

w'Abibumbye). Mu murongo wa mirongo ine n'itanu ubupapa (umwami w'ikusi) bugera ku iherezo ryabwo, nta n'umwe ubufasha. Inkuru yo gukira kw'igikomere cyica cy'ubupapa muri iyo mirongo itangirana no kugwa kw'ubupapa mu mwaka wa 1798, kandi igasozwa no kuzamuka kwa nyuma n'ukugwa kwa nyuma kw'ubupapa. Imirongo iri hagati y'itangira ry'uwo mugabane n'isozwa ryawo igaragaza ubwigomeke buri hagati.

Ijambo ry'Igiheburayo risobanura "ukuri" ryubatswe no guhuza inyuguti ya mbere, iya cumi na gatatu, n'iya nyuma y'inyuguti z'Igiheburayo. Cumi na gatatu ni umubare ushushanya ubugome bwo kwigomeka, ndetse n'amateka ari hagati y'iya mbere n'iya nyuma. Mu gice cya nyuma cy'ubuhanuzi mu gitabo cya Daniyeli, intambara ubwayo igereranywa mu mirongo ya mbere cyane y'icyo gitabo ni yo na none igereranywa. Iyo mirongo itangiza igice cya mbere, aho dusanga uburyo bw'igeragezwa ry'intambwe eshatu ari bwo kuri. Hanyuma mu gice cya nyuma tugasanga izo ntambwe eshatu na zo nyine, kuko gitangirana no kugwa kwa mbere kw'ubupapa kandi kitarangirana no kugwa kwa nyuma kw'ubupapa, maze hagati hakabamo kwigomeka kw'iminsi y'imperuka.

Muri ayo mirongo itandatu ya nyuma y'igice cya cumi na kimwe cya Daniyeli, harimo umuhamya wa kabiri w'ukuri, kuko ubutegetsi bwa mbere bw'akarere ubupapa bwari bukwiriye gutsinda (umwami w'ikusi y'amajyepfo) ari ikimenyetso cy'ububasha bw'igisato, nk'uko n'ubwa nyuma mu butegetsi butatu bw'akarere (Egiputa) na bwo ari cyo. Uko gutsinda mu byiciro bitatu gukenewe kugira ngo igikomere cyica gikizwe, bitangirana n'umwami w'ikusi y'amajyepfo, ari ikimenyetso cy'ububasha bw'igisato bw'ubuhakanyi ku Mana, kandi ubutegetsi bwa nyuma muri ayo atatu, buhagarariwe na Egiputa, ni cyo kimenyetso nyamukuru cya Bibiliya cy'ubuhakanyi ku Mana bufitanye isano n'igisato. Mu by'ukuri, ijambo ryahinduwemo "amajyepfo" mu murongo wa mirongo ine w'iki gice ni "negeb," rimwe na rimwe rigahindurwa ngo Egiputa. Izo nzitizi eshatu zifite ikimenyetso kiranga ukuri, kuko inzitizi ya mbere ari na yo nzitizi ya nyuma. Ububasha buri hagati ni igihugu cy'ikuzo (Leta Zunze Ubumwe z'Amerika). Leta Zunze Ubumwe z'Amerika ni ho ubugome bwo kwigomeka ku mategeko y'Isabato ya ku Cyumweru buzazanwa, kandi ikimenyetso cya Leta Zunze Ubumwe z'Amerika igihe zatangiraga cyari amakoloni cumi n'atatu.

Umukono wa Alufa na Omega ukwira mu gitabo cya Daniyeli, kandi utanga ubuhamya ko, iyo buhujwe n'igitabo cy'Ibyahishuwe, bushimangira ubumana bwa Yesu Kristo. Dukurikije Daniyeli igice cya cumi na kabiri, n'inzira y'ibigeragezo by'intambwe eshatu iba mu gisekuru igihe igitabo gikuweho ikimenyetso; kwanga ihishurirwa ry'imiterere y'igitabo cya Daniyeli, ni ukubarirwa mu bashyirwa mu rwego rw'ababi. Dukurikije Ibyahishuwe igice cya cumi na kane, kwanga ihishurirwa ry'imiterere y'igitabo cya Daniyeli, ni ukubarirwa mu bashyirwa mu rwego rw'abaramya inyamaswa n'igishushanyo cyayo.

Igitabo cy'Ibyahishuwe kigaragaza ko mbere gato y'uko igihe cy'imbabazi kirangira, Ibyahishuwe bya Yesu Kristo bikurwaho ikimenyetso; kandi Ibyahishuwe bya Yesu Kristo bikubiyemo gukurwaho ikimenyetso ku miterere y'igitabo cya Daniyeli.

"Daniyeli, wari warahabwaga n'abantu kubera inshingano z'ubutegetsi n'amabanga y'ubwami buganza isi yose, yubahwe n'Imana nk'intumwa yayo, ahabwa no guhishurirwa kenshi

amayobera y'ibihe byari bizaza. Ubuhanuzi bwe butangaje, nk'uko yabwanditse mu bice bya 7 kugeza ku bya 12 by'igitabo cyitiriwe izina rye, ntibwumviswe neza byuzuye ndetse na we ubwe umuhanuzi; ariko mbere y'uko imirimo y'ubuzima bwe irangira, yahawe icyizere cy'umugisha ko 'ku mperuka y'iminsi'—mu gihe cya nyuma cy'amateka y'iyi si—yari kuzongera kwemererwa guhagarara mu mugabane n'umwanya we. Ntiyahawe gusobanukirwa byose Imana yari yarahishuye ku mugambi wayo w'ubumana. Yategetswe ati: 'Hisha aya magambo, ushire ikimenyetso ku gitabo,' ku byerekeye inyandiko ze z'ubuhanuzi; byagombaga gushyirwaho ikimenyetso 'kugeza igihe cy'imperuka.' Malayika yongeye gutegeka intumwa ikiranuka ya Yehova ati: 'Igendere, Daniyeli; kuko ayo magambo ahishijwe kandi ashyizweho ikimenyetso kugeza igihe cy'imperuka.... Nuko igendere kugeza ku mperuka; kuko uzaruhuka, kandi uzahagarara mu mugabane wawe ku mperuka y'iminsi.' Daniyeli 12:4, 9, 13."

"Mu gihe twegereza iherezo ry'amateka y'iyi si, ubuhanuzi bwanditswe na Daniyeli budusaba kubwitaho by'umwihariko, kuko bufitanye isano n'igihe nyir'izina turimo kubamo. Kandi bugomba guhuzwa n'inyigisho zo mu gitabo gihurika ibindi byo mu Byanditswe by'Isezzerano Rishya. Satani yayoboye benshi kwizera ko ibice by'ubuhanuzi biri mu nyandiko za Daniyeli n'iza Yohana umuhishuri bidashobora gusobanuka. Ariko isezzerano riragaragara neza ko umugisha wihariye uzaherekeza kwiga ubu buhanuzi. 'Abanyabwenge bazasobanukirwa' (umurongo wa 10), byavuzwe ku byerekeye iyerekwa rya Daniyeli ryagombaga gukurwaho ikimenyetso mu minsi y'imperuka; kandi ku byerekeye ibyahishuwe Kristo yahaye umugaragu We Yohana kugira ngo biyobore ubwoko bw'Imana mu binyejana byose, isezzerano ni iri: 'Hahirwa usoma, hahirwa n'abumva amagambo y'ubu buhanuzi, bakitondera ibyanditswemo.' Ibyahishuwe 1:3." Prophets and Kings, 547.

Avugana mu ntego y'igihe kizaza ku byerekeye igihe cye n'igihe yabayemo, Mushiki wa White yaravuze ati: "uko twegera iherezo ry'amateka y'iyi si," "abanyabwenge bazasobanukirwa," ko "ubuhanuzi bwanditswe na Daniyeli busaba ko tubwitaho by'umwihariko, kuko bufitanye isano n'igihe nyir'izina turimo kubamo." "Ibyahishuwe byinshi by'amayobera y'ibihe bizaza. Ubuhanuzi bwe butangaje, nk'uko bwanditswe na we mu bice bya karindwi kugeza ku cya cumi na bibiri by'igitabo cyitiriwe izina rye," "bizahishurwa mu minsi y'imperuka."

Iyo gitabo cya Daniyeli kimaze kudohorwa, gitanga inzira y'itunganywa ry'intambwe eshatu, igerageza urungano ruba ruriho mu gihe Intare yo mu muryango wa Yuda iha ubwoko bwayo igitabo cya Daniyeli. Mu Byahishuwe igice cya cumi, Mushiki wacu White atumenyesha ko marayika wamanutse yari "nta wundi utari Yesu Kristo ubwe." Mu Byahishuwe igice cya cumi, marayika yari afite agatabo gato kabumbuwe mu kuboko kwe, Yohana ategukwa kukajyana no kukarya. Ako gatabo kabumbuwe n'Intare yo mu muryango wa Yuda, na Yo ikaba nta wundi utari Yesu Kristo ubwe; bityo igitabo Yohana yategetswe kurya cyari agatabo gato ka Daniyeli.

"Yari Intare yo mu muryango wa Yuda yamennye ibimenyetso by'igitabo, kandi ihishurira Yohana ibyo bizabaho muri iyi minsi y'imperuka.

"Daniyeli yahagaze mu mugabane we kugira ngo atange ubuhamya bwe bwari bwarashyizweho ikimenyetso kugeza igihe cy'imperuka, ubwo ubutumwa bw'umumarayika

wa mbere bwagombaga kwamamazwa mu isi yacu. Ibi bintu bifite akamaro katagira iherezo muri iyi minsi y'imperuka; ariko nubwo 'benshi bazezwa, bakezwa, bageragezwe,' 'abanyabyaha bazakomeza gukora ibyaha: kandi nta n'umwe mu banyabyaha uzabyumva.' Mbega ukuntu ibi ari ukuri! icyaha ni ukurenga ku mategeko y'Imana; kandi abatazemera umucyo werekeye amategeko y'Imana ntibazumva kwamamaza ubutumwa bw'umumarayika wa mbere, uwa kabiri, n'uwa gatatu. Igitabo cya Daniyeli gikurwaho ibimenyetso mu byahishuriwe Yohana, kandi kitujyana imbere kugeza ku mashusho ya nyuma y'amateka y'iyi si."

"Mbese bene Data bazirikana ko turi kubaho hagati y'ingorane z'ibihe bya nyuma? Musome Ibyahishuwe mufatanyije na Daniyeli. Mwigishe ibyo bintu." Testimonies to Ministers, 115.

Kwanga ihishurwa ry'imiterere y'igitabo cya Daniyeli, ubu kirimo gukurwaho ikimenyetso, ni ukwishyira mu bo bamenyekanishijwe nk'abanyabyaha. Ibyiciro bitandatu bya mbere bya Daniyeli bishyiraho imiterere y'ubuhanuzi ihagarariye amateka y'ubuhanuzi ya Adventisimu, ya nyamaswa yo ku isi, y'inyuma mirongo irindwi y'ikigereranyo yo muri Yesaya igice cya makumyabiri na gatatu, y'amahembe abiri ya Protestantisimu na Repubulikanisimu, amateka y'ubuhanuzi y'ubutumwa bw'umumarayika wa mbere n'uwa kabiri, n'amateka y'ubutumwa bw'abamarayika batatu. Ibyiciro bitandatu bya nyuma bya Daniyeli bigaragaza ubutumwa bw'ubuhanuzi bukurwaho ikimenyetso mu itangiriro no ku iherezo ry'ayo mateka yose yavuzwe mbere.

Igice cya mbere cya Daniyeli ni amateka y'urugendo rw'umumarayika wa mbere, mu ntangiriro z'amateka y'inyamaswa yo mu isi. Ibice bya mbere kugeza ku cya gatatu ni amateka y'urugendo rw'umumarayika wa gatatu, ku iherezo ry'amateka y'inyamaswa yo mu isi. Igice cya kane kigomba guhuzwa n'igice cya mbere, nk'intangiriro, kandi ibice bya gatanu n'icya gatandatu bigomba guhuzwa n'ibice bya mbere kugeza ku cya gatatu, nk'iherezo. Ukwiyoungera k'ubumenyi kugaragazwa mu bice bya karindwi, umunani n'icyenda kugomba guhuzwa n'igice cya mbere nk'amateka y'intangiriro. Ukwiyoungera k'ubumenyi kugaragazwa mu bice bya cumi, cumi na kimwe na cumi na bibiri kugomba guhuzwa n'ibice bya mbere kugeza ku cya gatatu nk'amateka y'iherezo.

Umurongo ku wundi, iri shusho ry'ikoreshwa rigaragaza amateka y'intangiriro y'inyamaswa yo mu isi nk'ari mu bice bya mbere, icya kane, icya karindwi, icya munani n'icya cyenda. Iryo koreshwa kandi rigaragaza amateka y'iherezo y'inyamaswa yo mu isi nk'ari mu bice bya mbere kugeza ku bya gatatu, igice cya gatanu, icya gatandatu n'ibice bya cumi kugeza ku bya cumi na kabiri. Bityo rero, igitabo cya Daniyeli gishyirwa ahagaragara nk'ikigaragaza icyarimwe itangiriro n'iherezo by'inyamaswa yo mu isi.

Intangiriro y'inyamaswa yo ku isi ishobora rero kumenyekana nka Daniyeli igice cya mbere, kuko igice cya kane kigomba kujya hejuru y'igice cya mbere (umurongo ku murongo). Ibice bya karindwi, umunani n'icya cyenda na byo bigomba kujya hejuru y'igice cya mbere. Ni cyo gituma intangiriro y'amateka y'inyamaswa yo ku isi igereranywa na Daniyeli igice cya mbere.

Ni na ko, ku byerekeye iherezo ry'inyamaswa yo mu isi. Iherezo ry'amateka y'inyamaswa yo mu isi rigereranywa n'ibice bya mbere kugeza ku bya gatatu, kandi ibice bya gatanu, icya gatandatu,

icya cumi, icya cumi na kimwe n'icya cumi na bibiri bigomba gusubiramo no kubakira ku bice bitatu bya mbere (umurungo ku wundi murungo); bityo rero iherezo ry'amateka y'inyamaswa yo mu isi rigereranywa n'ibice bitatu bya mbere bya Daniyeli.

Igice cya mbere gihagarariye intangiriro, hanyuma ibice bya mbere kugeza ku cya gatatu bigahagararira iherezo; kandi imiterere y'icya mbere hanyuma n'itatu, igaragaza ko imiterere y'ubuhanuzi y'igitabo cya Daniyeli ihuye neza n'imiterere y'ubuhanuzi y'abamarayika batatu bo mu Ibyahishuwe 14. Aho, nk'uko biri muri Daniyeli, marayika wa mbere ahagararira amateka yihariye, ariko kandi akaba ari kimwe cya gatatu cy'amateka y'abamarayika batatu. Muri icyo gihe kimwe, nk'uko uku kumenya kubigaragaza no kubishyira mu mwanya w'ingenzi, uru ruvange rw'itatu n'imwe ni na rwo rugize imiterere y'ijambo ry'Igiheburayo risobanura ukuri, ritagaragaza Kristo gusa n'imbaraga z'irema z'Imana, ahubwo rinagaragaza uburyo bw'ibigeragezo no kwezwa by'intambwe eshatu, buhagarariwe muri Daniyeli igice cya mbere, hanyuma bukongera kugaragara muri Daniyeli ibice bya mbere kugeza ku cya gatatu.

Yesu, ari we kuri, ni na we wa Mbere kandi wa Nyuma, kandi muri urwo rwego amateka y'ikorwa ry'umumarayika wa mbere asubirwamo ku nyuguti ku yindi mu mateka y'abamarayika batatu; bityo rero biremerwa mu buryo bw'ubuhanuzi gushyira ibice bitatu bya mbere by'igitabo cya Daniyeli hejuru ya Daniyeli igice cya mbere, kuko intangiriro ihora yerekana iherezo. Bityo igitabo cya Daniyeli kikaba cya "igitabo gito" kiri mu kuboko kw'umumarayika, kuko "igitabo gito" cya Daniyeli gishobora kugaragazwa mu buryo bwuzuye muri Daniyeli igice cya mbere.

Tuzakomeza inyigisho yacu y'igitabo cya Daniyeli mu nyandiko ikurikira.

"Mu bantu bashakishwaga n'abakuru bari bateguraga gushyira mu bikorwa ibikubiye mu itegeko ry'umwami, harimo Daniyeli na bagenzi be. Amaze kubwirwa yuko, hakurikijwe iryo tegeko, na bo bagombaga gupfa, Daniyeli, 'abagiranye inama n'ubwenge,' abaza Ariyoki, umutware w'abarinzi b'umwami, ati: 'Ni iki gitumye itegeko ry'umwami ryihutishwa rityo?' Ariyoki amubwira inkuru y'ukuntu umwami yari ahagaritswe umutima n'inzozo ze zitangaje, n'uko yananiwe kubona ubufasha ku bo yari yarashyizemo icyizere gikomeye kurusha abandi. Daniyeli abyumvise, ashize ubugingo bwe mu kaga, yinjira imbere y'umwami maze asaba ko yahabwa igihe, kugira ngo yinginga Imana ye imuhishurire izo nzozo n'ibisobanuro byazo."

Umwami yemeye icyo cyifuzo. "Nuko Daniyeli asubira iwe, abimenyeshya Hananiya, Mishaeli na Azariya, bagenzi be." Bose hamwe bashatse ubwenge ku Isoko y'umucyo n'ubumenyi. Kwizera kwabo kwari gukomeye, bitewe no kumenya ko Imana ari Yo yabashyize aho bari, ko bakoraga umurimo Wayo kandi ko basohozaga ibisabwa n'inshingano. Mu bihe by'urujijo n'akaga bahoraga bayihindukiraho ngo ibayobore kandi ibarinde, kandi yari yarabaye ubufasha buhora bubari hafi. Ubu noneho, bafite umutima wicishije bugufi, bongeye kwishyira mu maboko y'Umucamanza w'isi, bamusaba ko yabakiza muri iki gihe cyabo cy'umwihariko cy'ubukene bukomeye. Kandi ntibasabiye ubusa. Imana bari barubashye, na Yo ibubaha. Umwuka w'Uwitaka ubamanukaho, maze Daniyeli ahishurirwa "mu iyerekwa rya nijoro" inzozo z'umwami n'icyo zisobanura.

"Igorwa cya mbere Daniyeli yakoze cyari ugushimira Imana kubw'ihishurirwa yari ahawe. Yatangaje ati: 'Izina ry'Imana rihimbazwe iteka ryose; kuko ubwenge n'imbaraga ari

ibyayo: kandi ihindura ibihe n'iminsi yagenwe: ikuraho abami, ikimika abami: iha ubwenge abanyabwenge, igaha ubumenyi abafite gusobanukirwa: ihishura ibintu byimbitse n'ibihishwe: izi ibiri mu mwijima, kandi umucyo ubana na Yo. Ndagushimira, kandi ndagusingiza, Yewe Mana ya ba sogokuruza banjye, kuko wampaye ubwenge n'imbaraga, kandi none ukaba umenyesheje ibyo twagusabye: kuko none utumenyesheje iby'umwami.'” Prophets and Kings, 493, 494.